

Conjunctuur

Productie industrie

Het volume van de industriële productie was in november 1991, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, bijna 2% groter dan in oktober. Deze stijging volgt op een nagenoeg even grote daling van de productie in oktober. In de periode januari-november was het produktievolume ruim 1% groter dan in het overeenkomstige tijdvak van 1990. Dit groeicijfer blijft duidelijk achter bij het accres over 1990 (4%). De ontwikkeling van de groei kan worden geïllustreerd aan de hand van het verloop van de procentuele jaarmutatatie van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde, zoals in figuur 1. Daarbij is dit gemiddelde geplaatst aan het einde van de periode. Vanaf eind

1988 tot medio 1990 was de groei betrekkelijk stabiel en relatief hoog (4 à 5%). Hierna volgde een periode met sterk afnemende groeicijfers. Aan de forse daling van de groei lijkt in de laatste maanden van dat jaar een einde te zijn gekomen.

Investeringsverwachting

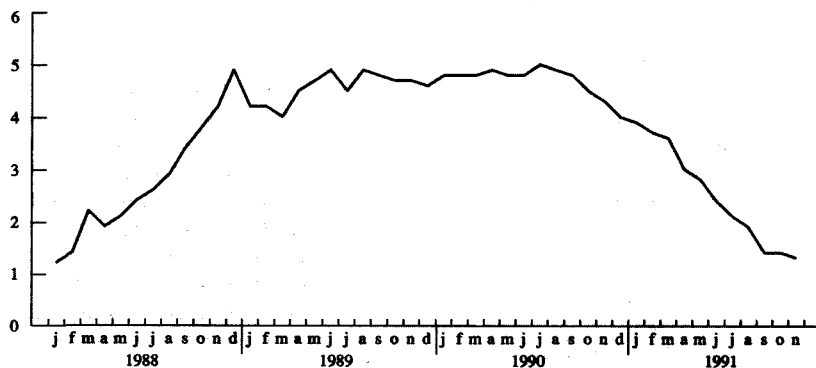
De ondernemers in de industrie verwachten dat hun investeringen zowel in 1991 als in 1992 met 3% zullen dalen ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze uitkomsten zijn ontleend aan de in het najaar van 1991 gehouden Investeringsenquête. De ondernemers in de voedings- en genotmiddelenindustrie voorzien echter zowel voor 1991 als voor 1992 een doorlopende groei van de investeringen met respectievelijk 16% en 5%. De ondernemers in de aardolie-industrie en in de metaalindustrie rekenen in 1991 op een daling van het investeringsbedrag (van resp. 43% en 16%) en voorzien voor 1992 een stijging (van resp. 18% en 1%). In de chemie zullen daarentegen de investeringen naar verwachting in 1991 groeien met 13% en in 1992 dalen met 8%, zie figuur 2.

Prijzen gezinsconsumptie

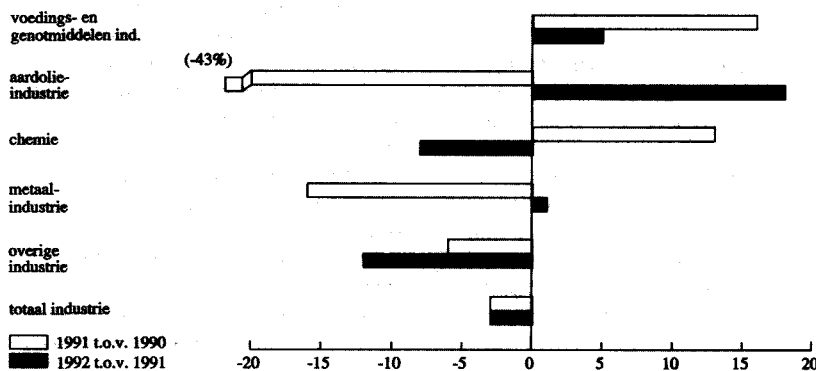
Het jaargemiddelde van de prijsindex van de gezinsconsumptie (1985 = 100) kwam met het decembercijfer op een niveau van 107,7; dit is een stijging van 3,9% ten opzichte van 1990. Op jaarbasis is dit de grootste prijsstijging na 1982. De toename in 1990 bedroeg, vergeleken met 1989, 2,5%; het accres over 1989 was 1,1%. Van de onderscheiden categorieën was de prijsstijging in 1991 bij de medische verzorging veruit de grootste (8,3%). Meer dan een kwart van de totale prijsstijging kan aan de ontwik-

keling van deze categorie worden toegeschreven. Terwijl de geneesmiddelen en farmaceutische producten iets goedkoper werden, steeg de prijs van intra- en semimurale verzorging fors (14,1%). Ook de prijsstijging bij de categorie huur, verwarming en verlichting (5,1%) ging het gemiddelde duidelijk te boven. Bij bijna alle categorieën deed zich in 1991 een prijsstijging voor; deze overtrof in alle gevallen die van 1990. De prijsdaling bij de categorie kleding en schoeisel was in 1991 groter dan de daling in 1990 (figuur 3).

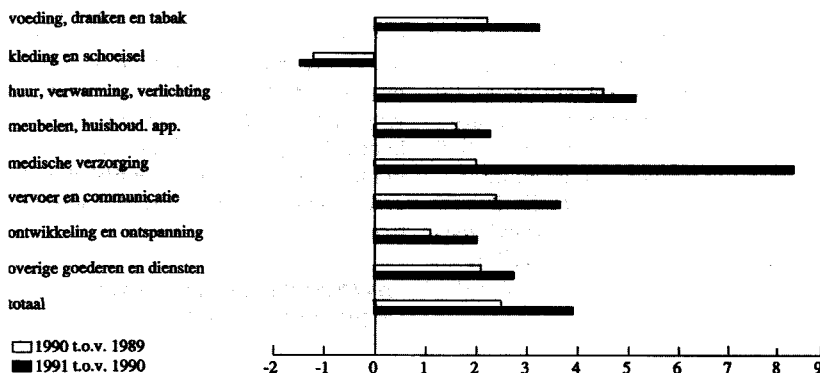
Figuur 1. Productie industrie, volume (procentuele jaarmutatatie van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde)

Figuur 2. Investeringsverwachting van ondernemers in de industrie (procentuele waardestijging van materiële activa)

Figuur 3. Prijsindex gezinsconsumptie (procentuele mutatie per artikelgroep)

Buitenland

Prijsindexcijfer gezinsconsumptie

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor Nederland is in 1991 met gemiddeld 3,9% gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Van de acht in figuur 4 vermelde landen neemt Nederland met dit percentage een middenpositie in. Italië kende van de onderscheiden landen het hoogste stijgingspercentage (6,4%), gevolgd door het VK (5,9%) en de VS (4,2%). In 1990 nam het VK met een gemiddelde prijsstijging van

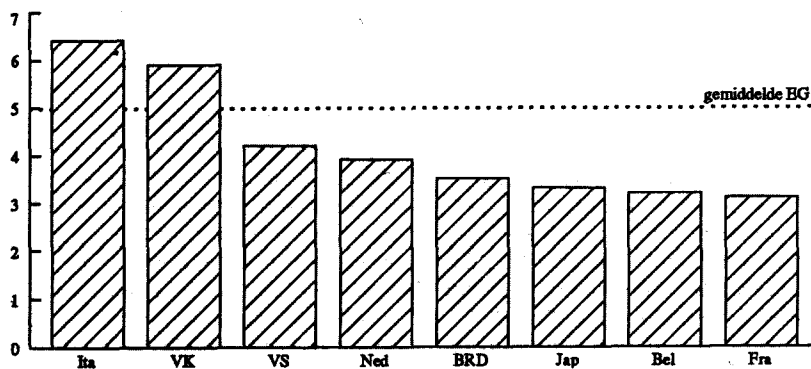
9,5% de koppositie in. Het laagste inflatietempo in 1991 werd gemeten voor Frankrijk (3,1%). Van de in de figuur vermelde landen was in Nederland de toename van de inflatie in 1991 ten opzichte van die in 1990 het grootst. In de twaalf landen van de EG als geheel, nam het gemiddelde prijsindexcijfer over 1991 toe met 5,0%. In 1990 bedroeg dit 5,6%.

Lange-termijnrente

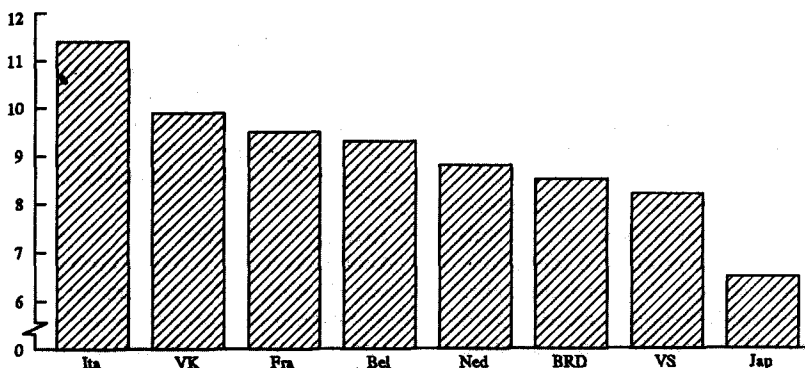
Het rendement op staatsobligaties in Nederland, als indicator voor de lange-termijnrente, schommelt vanaf

het begin van 1990 tot medio december 1991 rond de 9%. Hierna volgde een sterke daling; het rendement op staatsobligaties bedroeg op 24 januari 8,39%. In figuur 5 zijn de lange-termijnrentepercentages, gemiddeld over 1991, van een aantal landen met elkaar vergeleken. Italië kende het hoogste percentage (11,4%), gevolgd door het VK (9,9%) en Frankrijk (9,5%). Nederland neemt met 8,8% een middenpositie in. Het laagste rentetarief werd gemeten in Japan (6,5%). Van alle onderscheiden landen was de lange-termijnrente over 1991 lager dan in 1990.

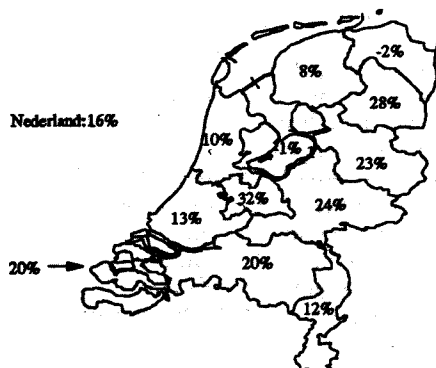
Figuur 4. Stijging prijsindex gezinsconsumptie 1991 t.o.v. 1990

Figuur 5. Lange-termijnrente 1991 (gemiddelde van de maandcijfers)

Figuur 6. Aantal faillissementen per provincie (procentuele mutatie 1991 t.o.v. 1990)

Faillissementen in 1991

Het aantal uitgesproken faillissementen is in 1991 met 16% gestegen ten opzichte van 1990. Deze stijging volgt op een vrijwel onafgebroken daling in de periode 1983-1990. De ontwikkeling van het aantal uitgesproken faillissementen in de loop van 1991 is opmerkelijk. In de eerste negen maanden bedroeg het accres 7% ten opzichte van de overeenkomstige periode van 1990. In het laatste kwartaal van 1991 nam het aantal faillissementen toe met 45%. Bij deze reeks dient te worden opgemerkt dat een toe- of afneming in het aantal uitgesproken faillissementen ook andere dan conjuncturele oorzaken kan hebben. Binnen Nederland vertoonden de provincies in 1991 uiteenlopende ontwikkelingen. Groningen en Flevoland kenden afnemingen van het aantal faillissementen ten opzichte van 1990 (resp. -2% en -1%). De overige provincies vertoonden stijgingspercentages die uiteenliepen van 8% (Friesland) tot 32% (Utrecht), zie figuur 6. Binnen de sector bedrijven gaven alle onderscheiden (groepen van) bedrijfstakken in 1991 een stijging te zien van het aantal uitgesproken faillissementen. Het grootste accres (42%) deed zich voor in de bedrijfstak zakelijke dienstverlening. De stijgingspercentages van de bedrijfstakken industrie (27%) en transport (26%) waren groter dan het gemiddelde. Een toename kleiner dan het gemiddelde werd gemeten in de bedrijfstakken bouwnijverheid (13%), landbouw en visserij (12%) en handel en horeca (10%). Het kleinste accres deed zich voor in de bedrijfstak overige dienstverlening (4%).

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, nr. 1-92, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.